CRISTALOGRAFIE:

C6: GRUPURI PUNCTUALE

Conf. Dr. Mihai V. PUTZ

Chemistry Department, West University of Timisoara,
Pestalozzi Street No.16, Timisoara, RO-300115, Romania;
E-mails: mvputz@cbg.uvt.ro or mv_putz@yahoo.com ;
Web: http://www.mvputz.iqstorm.ro

Member of American Chemical Society
Member of European Society of Mathematical Chemistry

Editor in-Chief of Int. J. Chem. Model. (at NOVA Publishers)
Editor in-Chief of Int. J. Environ. Sci. (at SERIALS Publishers)
Guest Editor & Editor of Int. J. Mol. Sci. (at MDPI Organization)

Formule de Simetrie. Clase de Simetrie

cinci clase ciclice: (1) A^1; (2) A^2; (3) A^3; (4) A^4; (5) A^6

formulele claselor axiale

$A^n + nA^2 = A^n nA^2$

(6) $A^2 + 2A^2 = 3A^2$
(7) $A^3 + 3A^2 = A^3 3A^2$
(8) $A^4 + 4A^2 = A^4 4A^2$
(9) $A^6 + 6A^2 = A^6 6A^2$

tetragiroida este singura axă de simetrie self-consistentă

(10) A_4^2

formulele de simetrie ale claselor centrate:

$A^n + C = A^n \Pi C$

(11) $A^1 + C = C$
(12) $A^2 + C = A^2 \Pi C$
(13) $A^3 + C = A^3 C$
(14) $A^4 + C = A^4 \Pi C$
(15) $A^6 + C = A^6 \Pi C$

Girele se pot asocia şi cu planele de reflexie perpendiculare sau paralele. Se obțin astfel formulele de simetrie ale claselor planare.

$$(16) \quad A^1 + \Pi = P$$

$$(17) \quad A^3 + \Pi = A^3\Pi$$

(A^n) combinată cu un plan de reflexie paralel

$$(18) \quad A^2 + P = A^2 2P$$

$$(19) \quad A^3 + P = A^3 3P$$

$$(20) \quad A^4 + P = A^3 4P$$

$$(21) \quad A^6 + P = A^4 6P$$

$$(22) \quad A_4^2 + P = A_4^2 2P$$

Asocierea axei de simetrie principale cu axele de simetrie binare, planele de reflexie şi, atunci când este posibil, cu centrul de inversie conduce la clasele de simetrie plan+axiale ale căror formule de simetrie sunt:

$$(23) \quad A^2 + A^2 + P = 3A^2 3PC$$

$$(24) \quad A^3 + A^2 + P + C = A^3 3A^2 3PC$$

$$(25) \quad A^3 + A^2 + P + \Pi = A^3 3A^2 3P\Pi$$

$$(26) \quad A^4 + A^2 + P + \Pi = A^4 4A^2 4P\Pi C$$

$$(27) \quad A^6 + A^2 + P + \Pi = A^6 6A^2 6P\Pi C$$

Formulele de simetrie deduse până acum conțin o singură axă principală (A^n, $n \geq 3$). Teoria grupurilor demonstrează că, în poliedrii cristalini, este posibilă o unică asociere a unor axe de ordin superior: $4A^3$. O astfel de asociere nu apare niciodată singură ci numai alături de di-gire sau tetra-gire şi conduce la clasele speciale de simetrie.

În absența centrului de inversie, alături de planele de reflexie paralele (P), grupul $4A^3$ implică tetra-giroide (A_4^2) astfel că formula obținută va fi:

T (28) $4A^3 3A_2$

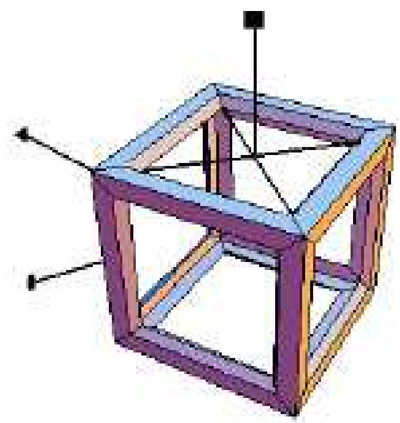

O (29) $3A^4 4A^3 6A_2$

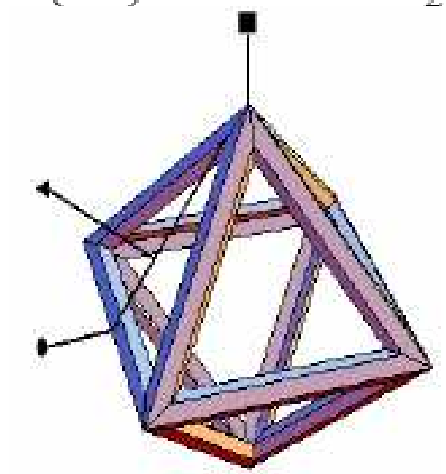

T_d (30) $3A_4^2 4A^3 6P$

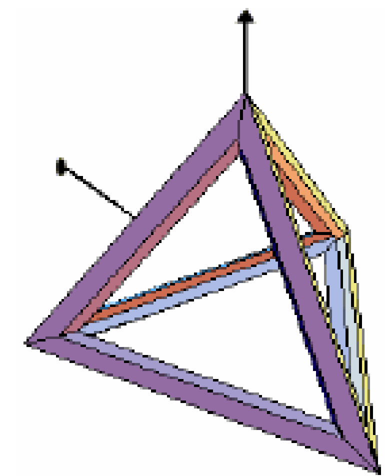

Implicarea centrului de inversie conduce la ultimele două formule posibile:

(31) T_h $4A^3 3A^2 3\Pi C$

(32) O_h $3A^4 4A^3 6A^2 6P 3\Pi C$

Notația Schoenflies

Element de Simetrie	Operațiile de Simetrie Asociate	
Centru de inversie (C)	i	Transformarea de inversie
Giră (A^n)	C_n	Rotația (pozitivă în sens orar) cu unghiul de $2\pi/n$ radiani, cu n număr natural.
	C_n^p	Rotația (pozitiva în sens orar) cu unghiul $2p\pi/n$ radiani, cu n natural si p intreg.
Giroidă (A_n)	S_n	Rotație cu unghiul $2\pi/n$ radiani urmată de reflexie în planul perpendicular pe axa de rotație.
Plan de oglindire (P,Π)	σ_h	Reflexia orizontală – în planul ce trece prin origine şi este perpendicular pe axa principală de rotație.
	σ_v	Reflexia verticală – în planul ce trece prin origine şi conține axa principala de rotație.
	σ_d	Reflexia diagonală sau diedrală – un caz special al reflexiei verticale σ_v, dar față de planul ce bisectează în plus şi unghiul dintre axele A^2 perpendiculare pe axa principală de rotație.
-	E	Transformarea identică

Tipurile, notația Schoenflies și caracterizarea grupurilor punctuale

Tipul	Notația	Caracteristica
Grupuri cu un sigur element de simetrie	C_1	doar E
	C_s	E si σ
	C_i	E si i
	C_n	E si C_n
	S_n	n=2k, k natural
Grupuri cu mai mult de un element de simetrie	D_n	C_n și n $C_2 \perp C_n$
	C_{nh}	C_n și $\sigma \perp C_n$
	C_{nv}	C_n și două sau mai multe σ (Π) ce conțin A^n (C_n).
	D_{nd}	C_n, n $C_2 \perp C_n$, n plane diedrale paralele cu A^n (C_n) și care bisectează unghiurile dintre cele n axe $\perp A^n$ (C_n)
	D_{nh}	C_n, n$C_2 \perp C_n$, și $\sigma \perp C_n$
Grupuri speciale	$C_{\infty v}$	structuri liniare fără i
	$D_{\infty h}$	structuri liniare cu i
	T_d	grupuri tetraedrice, include T_h și T
	O_h	grupuri octaedrice, include O
	I_h	grupuri icosaedrice, include I

<table>
<tr><th rowspan="2">Poliedrul Platonic</th><th colspan="3">Număr de</th><th rowspan="2">Operații de Simetrie</th></tr>
<tr><th>f</th><th>v</th><th>m</th></tr>
<tr><td>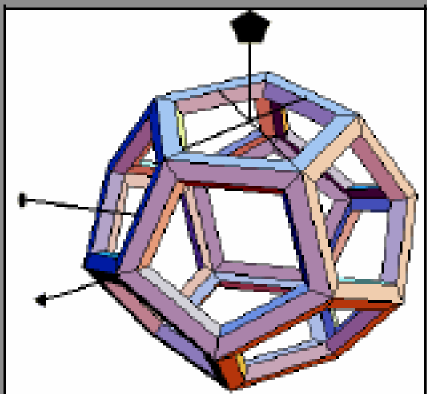</td><td>12</td><td>20</td><td>30</td><td rowspan="2">i). Axele prin centrul fețelor (la dodecaedru) / varfurilor (la icosaedru) opuse: $12C_5$, $12S_{10}$, $12C_5^2$, $12S_{10}^3$, i;
ii). Axele bisectoare prin muchiile opuse: $15C_2$;
iii). Axele prin vârfuri (la dodecaedru) / centrul fețelor (la icosaedru) opuse: $20S_6$, $20C_3$;
iv). Planuri conținând câte 2 axe C_2 şi 2 axe C_5: $15\sigma_h$.
Total:
$I_h=\{O, i, 12S_{10}, 12S_{10}^3, 20S_6, 15\sigma_h\}$;
Rotatii pure:
$I=\{E, 12C_5, 12C_5^2, 20C_3, 15C_2\}$.</td></tr>
<tr><td>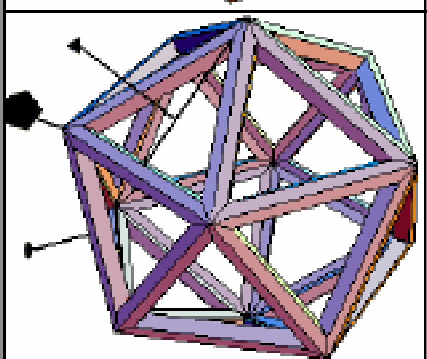</td><td>20</td><td>12</td><td>30</td></tr>
</table>

Cele 32 de clase-grupuri cristalografice în notația Schoenflies

Simetria de Grup		**Ordinul de Rotație**				
Combinarea Elementelor	***Descrierea de Grup***	***1***	***2***	***3***	***4***	***6***
C_n	Ciclic	C_1^*	C_2	C_3	C_4	C_6
$\exists n\sigma_v \supset C_n$	Ciclic cu plane verticale		C_{2v}	C_{3v}	C_{4v}	C_{6v}
$\sigma_h \perp C_n$	Ciclic cu plane orizontale	C_s^*	C_{2h}	C_{3h}	C_{4h}	C_{6h}
i, S_{2n}	Rotație improprie		C_i		S_4	S_6
$\exists nC_2$ axe $\perp C_n$	Diedral		D_2	D_3	D_4	D_6
$\exists$ nC_2 axe $\perp C_n$ & $n\sigma_d$	Diedral cu plane între axe		D_{2d}	D_{3d}		
$\exists$ (nC_2 axe & σ_h)$\perp C_n$	Diedral cu plane orizontale		D_{2h}	D_{3h}	D_{4h}	D_{6h}
Grupurile Speciale	Grupuri cubice	T	T_h	O	T_d	O_h

Notația Internațională (Hermann-Mauguin)

De exemplu, notația internațională compactă de simetrie (notația Hermann-Mauguin) utilizează combinațiile dintre axele de simetrie (notate cu X=1, 2, 3, 4, 6) şi a planelor de reflexie (notate cu "*m*", de la englezescul "mirror"=oglindă). Scrierea acestor simboluri compacte urmează câteva convenții simple:

i). $\boxed{X/m}$ reprezintă un plan de oglindire perpendicular pe axa de rotație de ordinul X;

ii). $\boxed{Xm}$ reprezintă în schimb un plan de oglindire ce conține axa de ordinul X;

iii). $\boxed{X2}$ reprezintă o axa de ordinul 2 (o diadă) perpendiculară pe axa de ordinul X.

iv). apariția numărului $\boxed{3}$ se referă la patru trigire egal înclinate pe care orice sistem cubic trebuie să le posede.

v). $\boxed{mm}$ reprezintă două plane de reflexie reciproc perpendiculare;

vi). $\boxed{mmm}$ reprezintă trei plane de reflexie mutual perpendiculare;

vii). $\boxed{X/mm}$ reprezintă axa de ordinul X conținută într-unul din planele (perpendiculare) de oglindire cu direcția axei, la rîndul său, perpendiculară pe celălalt plan;

viii). $\boxed{4/mmm}$ şi $\boxed{6/mmm}$ sunt grupurile cu simetria cea mai înaltă, şi sunt echivalente cu grupurile 4/*mm* si 6/*mm*, respectiv, al treilea simbol „*m*" referindu-se la un extra-set de plane de oglindire verticale.

Scrierea acestor simboluri compacte urmează cateva conventii simple:

i) se identifică *elementele de simetrie existente*: rotații şi plane de reflexie în special;

ii) se identifică *axele de rotație unice*, acelea care nu se pot obține din alte elemente de simetrie;

iii) se scriu în ordine consecutivă, începând de la cel mai mare, ordinele corespunzătoare axelor de rotație unice;

iv) se scrie câte un „*m*” pentru fiecare plan unic (în sensul anterior) de reflexie;

v) dacă vreuna din axele unice de rotație este perpendiculară pe vreun plan unic de reflexie se vor scrie alăturat, dar separate de simbolul „/”.